भक्तराजः प्रह्लादः

प्रह्लादः त्रिषु लोकेषु देवताभ्योऽपि महान् पूजनीयः च आसीत् । देवराजः इन्द्रः एतत् न असहत । सः उपायार्थं बृहस्पतेः समीपं गतवान् । बृहस्पतिः अवदत् - ''शुक्राचार्यं यदि भवान् विचारयेत् तर्हि एतदथम् उपायः लभ्येत'' इति ।

शुक्राचार्यः कश्चित् उपायं बोधयित्वा तं प्रह्लाद-समीपं प्रेषितवान् । इन्द्रः ब्राह्मणवेषेण प्रह्लादनिकटं गत्वा कथितवान् - ''राजन् ! अहं भवत्तः ऐह-लौकिकस्य पारलौकिकस्य च कल्याणस्य मार्गस्य तत्त्वं ज्ञातुम् इच्छामि । भवान् तत् तत्त्वं माम् उपदिशतु कृपया'' इति ।

प्रह्लादः एतत् अङ्गीकृत्य तस्मै ज्ञानतत्त्वं बोधित-वान् । ततः वेषान्तरधारी इन्द्रः अपृच्छत् - ''त्रैलोक्यनाथ ! भवता एतत् त्रैलोक्यनाथत्वं कथं प्राप्तम् ?'' इति ।

तदा प्रह्लादः उक्तवान् - ''अहं ज्ञानिनः, महा-पुरुषान्, सदाचारिणः, वेदनिष्ठान् च सदा ससम्मानं पश्यामि । तेषां निन्दां कदापि न करोमि । श्रेयसः प्राप्तेः एकमात्रम् उपायः अस्ति - शीलम् । शीलप्राप्तेः उपायः अस्ति - अद्रोहः, परहितचिन्तनं, सर्वेषु करुणा, दान-शीलता च'' इति ।

''अकरणीयाः अंशाः के ?'' इति अपृच्छत् इन्द्रः ।

''आत्मनः प्रतिकूलानि परेषु अपि न आचरणीयानि । सभासु सज्जनानां च मध्ये यत् सम्मानाय न भवेत् तत् न करणीयम् । भवान् शिष्टधर्मस्य पालनं कृतवान् अस्ति । अहं प्रसन्नः अस्मि । यत् इष्येत तत् याच्यताम् ।''

कपटवेषधारी इन्द्रः प्रसन्नः सन् अवदत् - ''राजन् ! अहं मनसि वरं याचितवान् अस्मि । तेन वरेण अनु-गृह्यतां कृपया'' इति ।

प्रह्लादः कथितवान् - ''एवम् एव अस्तु ।''

तदा इन्द्रः अवदत् - ''भवतः शीलं ग्रहीतव्यम् इति मम इच्छा ।''

प्रह्लादः वचनं पूरितवान् । वेशधारी इन्द्रः सफलमनोरथः भूत्वा ततः निर्गत-वान् ।

ततः प्रह्लादस्य शरीरतः एकः तेजोमयः पुरुषः छायारूपेण प्रत्यक्षी-भूय - ''अहं शीलरूपः अस्मि'' इति उक्त्वा अन्तर्धानं प्राप्य देवलोकम् उपेत्य इन्द्रस्य शरीरं प्राविशत् । शीलम् अनुसृत्य धर्म-सत्य-बल-लक्ष्मी-प्रभृतयः प्रह्लादं परित्यज्य इन्द्रं प्राविशन् । प्रह्लादः लक्ष्मीमुखात् ज्ञातवान् यत् देव-राजः इन्द्रः एव ब्राह्मणरूपेण आगत्य शीलम् अपहृतवान् इति । प्रह्लादः एतत् भगवतः आशीर्वादं मन्यमानः नैमिषारण्यं गत्वा भगवतः विष्णोः ध्यानं कुर्वन् आनन्देन दिनानि अयापयत् ।

◆ (सं०) श्रीमती सागरिकादाशगुप्ता, जयपुरम्